

کتاب‌شناسی مطالعات فرهنگی مطالعات فرهنگی در نظریه و عمل

سعیده الله‌دادی*

فاطمه کمالی چیرانی**

مقدمه

قبل از این که به کتب مرتبط با مطالعات فرهنگی پردازیم بهتر است به رویکردهای مختلفی که به آن شده است نگاهی اجمالی بکنیم. مطالعات فرهنگی از جمله رشته‌های بی‌رشته‌ای^۱ است که مبانی نظری و روشی خود را از دیگر علوم اجتماعی چون انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی و باستان‌شناسی می‌گیرد. یکی از رشته‌هایی که نقش مهمی در اهمیت دادن خاص به مطالعات فرهنگی داشته، انسان‌شناسی است. از سوی دیگر نمی‌توان نقش سنت‌های ادبی را که با کارهای ماتیو آرنولد و تی. اس.

الیوت وارد حوزه مطالعات فرهنگی شده نادیده انگاشت. با شکل‌گیری ایده‌های پست‌مدرن در دهه ۱۹۶۰ برخی از متفکران دانشگاهی به علمی بودن برخی رشته‌های دانشگاهی مانند فلسفه و انسان‌شناسی نقد وارد کردند. آنها اعتقاد داشتند که شالوده این علوم از دانشی به وجود آمده است که لزوماً هر فرهنگی به طور متفاوتی بدان شکل می‌دهد؛ بدین ترتیب از نظر آنها انسان‌شناسان و فیلسوفان نمی‌توانند در پژوهش خود عینی برخورد کنند چرا که تحت تأثیر فرهنگ قرار دارند. یکی از پیامدهای این موج پست‌مدرنیستی

و جامعه ریموند ویلیامز. نوشتار «کتاب‌شناسی مطالعات فرهنگی» تلاش دارد تا با نگاهی کلی به کتب و نشریات حوزه مطالعات فرهنگی - هم آثار تألیفی ایرانی و هم آثار لاتین ترجمه شده و ترجمه نشده - به دانشجویان و دانش‌پژوهانی که دغدغه مطالعات فرهنگی دارند کمک کند تا از آثار مکتوب اطلاعاتی جامع به دست آورند. اما هر پژوهشگری در حوزه مطالعات فرهنگی می‌داند که مطالعات فرهنگی مطالعه فرهنگ، یا به طور دقیق‌تر، مطالعه فرهنگ معاصر است، به بیانی دیگر غرق شدن در فضای کتب نظری نباید ما را از میدان مطالعه دور کند. نکته آخر: این کتاب‌شناسی نمی‌تواند ادعا کند که همه کتب موجود در این حوزه را پوشش داده است و یادآوری خوانندگان محترم ما را در تکمیل آن یاری خواهد کرد.

نگاهی به ترجمه‌های موجود در ایران

بررسی کتاب‌های ترجمه‌شده به زبان فارسی در دو بخش انجام خواهد گرفت: بخش کتاب‌های ترجمه شده نظری و بخش متون ترجمه شده‌ای که به مطالعات فرهنگی در حوزه عمل پرداخته‌اند. به بیانی دیگر این کتاب‌ها مطالعه زندگی روزمره و فرهنگ عامه را به صورت بخش عملیاتی مطالعات فرهنگی در دستور کار خود قرار داده‌اند. کتاب‌هایی که تلاش کرده‌اند شکل پیچیده‌ای را که مطالعات فرهنگی در تحلیل قصد استفاده از آن را دارد، درباره تحلیل مسائلی روزمره به کار گیرند. در باب آنچه به طور کلان مطالعات فرهنگی نامیده می‌شود در مقدمه توضیحاتی ارائه گردید. در این بخش

نگاه متمرکز به مقوله فرهنگ و اهمیت دادن به آن به منزله یک رشته مستقل به نام «مطالعات فرهنگی» بود. در این میان برخی به مطالعات فرهنگی به شکل یک رشته جدید جدا از انسان‌شناسی می‌نگریستند و عده‌ای دیگر از آن به صورت وجه جدیدی از نظریات انسان‌شناسی نگاه می‌کردند. برخی از منتقدان انسان‌شناسی سستی نیز که آن را شکلی از استعمارگرایی می‌دیدند اکنون با تمرکز بر مقوله فرهنگ، به طور دقیق‌تر این بحث را مطرح می‌کنند که علم انسان‌شناسی در تسلط ایده‌ها و تحقیقات اروپاییان و آمریکایی‌های سفیدپوستی قرار گرفته است، اما مطالعات فرهنگی حوزه‌ای است که به تفاوت‌ها ارجح می‌نهد و رشته‌ای است که کاملاً سیاسی نیست. از این رو کارشناسان و پژوهشگران از دیگر کشورها نیز به نوعی کار در حوزه انسان‌شناسی و مطالعات فرهنگی روی آوردند. به مطالعات فرهنگی چنان توجه شد که حتی افرادی را نیز در بر گرفت که در حوزه‌های گوناگونی چون ادبیات، مطالعات جنسیتی، جامعه‌شناسی و تاریخ تحقیق می‌کردند.

کتاب‌های بسیاری نگاشته شدند تا این رشته قوام امروزی خود را به دست آورد؛ کتاب‌هایی که شاید در هنگام نگاشته شدن با هدف پرداختن به مطالعات فرهنگی خلق نشدند اما بعدها از آنها به منزله ریشه‌های شکل‌گیری مطالعات فرهنگی نام برده می‌شود، مانند کاربردهای سواد اثر ریچارد هوگارت، کتابی که تنها می‌خواست بگوید تغییرات در بریتانیای پس از جنگ کلیت شیوه زندگی فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهند، همچنین کتاب ارزشمند فرهنگ

هستند اشاره می‌کند: ریچارد هوگارت با کتاب *کاربردهای سواد* (۱۹۵۷) و ریموند ویلیامز با کتاب *فرهنگ و جامعه* (۱۹۵۸). سایمون دیورینگ پس از پرداختن به تاریخچه مطالعات فرهنگی، جهات و مسائل این رشته را در حال حاضر بررسی و تأکید می‌کند که مطالعات فرهنگی «شیوه‌ای است که مرتباً در حال تغییر علائق و روش‌هایش است.» دیورینگ در پایان مقدمه، چندرشته‌ای بودن مطالعات فرهنگی را نقطه قوت آن می‌داند زیرا این چندرشته‌ای بودن نقطه عطفی را در مطالعات انتقادی باعث می‌شود که کاملاً سیاسی نشده است و روشی است که تفاوت‌ها را ارج می‌نهد.

کتاب در هشت فصل تنظیم شده است: نظریه و روش، زمان و فضا، ناسیونالیسم و پسااستعماری و جهانی‌شدن، قومیت و چندفرهنگ‌گرایی، کارناوال و آرمان‌شهر، مصرف و بازار، اوقات فراغت و فصل هشتم با عنوان رسانه‌ها و عرصه عمومی که با مقاله‌ای از استوارت هال آغاز می‌شود. در فصل اول مقالاتی از بزرگان حوزه فرهنگ کنار هم قرار گرفته‌اند: صنعت فرهنگ‌سازی آدورنو و هورکهایمر، پیروزی ادبیات از رولان بارت و جمع‌آوری آثار فرهنگی جیمز کلیفورد؛ منظور از این مقاله بررسی سرشت آثار باستانی قبایل است که از مکان‌هایشان به موزه‌های غربی انتقال یافته‌اند و نگارنده این موضوع را در چهار بخش بررسی کرده است. فصل دوم با مقاله‌ای از میشل دوسرتو آغاز می‌شود؛ مقاله‌ای که نگاهی تا حدی نشانه‌شناسانه دارد و به زندگی روزمره در شهر می‌پردازد و گویی خودش در شهر قدم

اما مختصراً در باب مفهوم «فرهنگ عامه» توضیحاتی ارائه خواهد شد تا زمینه مطالعاتی هر چند اندک برای خوانندگانی که به تازگی وارد حوزه مطالعات فرهنگی شده‌اند، فراهم آید.

الف) متون ترجمه شده در حوزه نظریات مطالعات فرهنگی

۱. مجموعه مطالعات فرهنگی، ویرایش سایمون دیورینگ ترجمه نیما ملک‌محمدی و شهریار وقفی‌پور

کتاب حاضر در میان اهالی مطالعات فرهنگی به کتاب *مطالعات فرهنگی* سایمون دیورینگ معروف است هر چند که مجموعه‌ای از مقالات نویسندگان متعدد در حوزه مطالعات فرهنگی است که خود سایمون دیورینگ در میان آنها جایی ندارد: نویسندگان با نام‌های آشنایی چون استوارت هال، فوکو، ریموند ویلیامز، رولان بارت و نام‌های کمتر آشنایی مانند نانی فریزر. البته مقدمه ۴۰ صفحه‌ای این مجموعه مقالات به قلم سایمون دیورینگ است که شهریار وقفی‌پور آن را به فارسی برگردانده است و اگر بخواهیم جانب انصاف را نگه داریم، مقدمه کتاب هم مقاله‌ای درخور است و مطالعه آن به اهالی مطالعات فرهنگی توصیه می‌شود. سایمون دیورینگ در مقدمه‌ای که بر کتاب نگاشته، متذکر می‌شود که این کتاب «نقطه آغازی است برای آشنایی با این حوزه مطالعاتی که روزبه‌روز متداول‌تر می‌شود.» سایمون دیورینگ در ادامه به ارائه شرح مختصری از تاریخچه مطالعات فرهنگی می‌پردازد و پیش از آن به دو کتاب و نویسندگان که پایه‌گذاران مطالعات فرهنگی

آن که به شاخه‌ای قدیمی در مطالعات فرهنگی بریتانیا اشاره دارد اما مقاله‌ای بسیار خواندنی است. در مجموع می‌توان گفت که این مجموعه مقالات طیف گسترده‌ای از حوزه‌های مطالعات فرهنگی را شامل می‌شود و مأخذی مناسب برای مخاطبانش خواهد بود.

۲. درآمدی بر نظریه فرهنگی معاصر، اندرو

میلنر و جف براویت، ترجمه جمال محمدی کتاب در مقدمه با تأکید بر این نکته آغاز می‌شود که بر سر تعریف فرهنگ اختلافات بسیاری وجود دارد تا آنجا که ریموند ویلیامز فرهنگ را یکی از دو یا سه واژه بسیار پیچیده در زبان انگلیسی می‌داند. اما آنچه درباره مطالعات فرهنگی می‌دانیم این است که مطالعات فرهنگی مطالعه فرهنگ به شکل آکادمیک است. به اعتقاد نگارندگان چندمعنایی بودن به سراغ موضوعات بررسی و شیوه انجام دادن این مطالعه هم می‌آید. نگارندگان در راستای همین ارائه تعاریف، نظریه فرهنگی را در کنار مطالعات فرهنگی قرار می‌دهند و آن را رویکردی می‌دانند که به کمک مطالعات فرهنگی می‌آید و موضوع محوری کتاب را «بیشتر نظریه فرهنگی به طور خاص می‌داند تا مطالعات فرهنگی به طور عام.»

نویسندگان این کتاب وجوه اصلی نظریه فرهنگی را ذیل عناوین زیر بررسی می‌کنند: ادبیات و جامعه، نظریه انتقادی، نشانه‌شناسی که هم به شکل پایه نظری و هم به صورت روشی در مطالعات فرهنگی بدان استناد می‌شود، سیاست فرهنگی تفاوت، پسامدرنیسم و نظریه فرهنگی، نقد فرهنگی و سیاست فرهنگی.

می‌زند و در عین حال از موضعی فراخ‌تر به آن می‌نگرد. مقاله فضا، قدرت و دانش اثر فوکو نیز نگاهی دیگرگونه به مکان دارد: هر چیزی که در مکانی متفاوت قرار می‌گیرد معانی متفاوتی را به دنبال خود می‌آورد و این موضوع که: «فضا در هر شکلی از زندگی اجتماعی بنیادین است.» البته شکل این مقاله اندکی متفاوت است و به صورت پرسش و پاسخ تنظیم شده است. مقاله بعدی اثر معروف ژان فرانسوا لیوتار در باب معنای پست‌مدرن است و این ادعا را که ما در حال حاضر در دنیای پست‌مدرن‌زدگی می‌کنیم از سه منظر بررسی کرده است. این مقاله در چهار صفحه خلاصه شده است و کسانی که قصد مطالعه بیشتر در این حوزه را دارند می‌توانند کتاب وضعیت مدرن: گزارشی درباره دانش ترجمه حسینعلی نودری را مطالعه کنند. آخرین مقاله این فصل به ادوارد سوچا تعلق دارد با موضوع «تاریخ: جغرافیا: مدرنیته.» وی در این مقاله ما را به نگاهی دوباره به اهمیت مفهوم فضا در دوران مدرن و حتی پست‌مدرن فرا می‌خواند و به دیدگاه‌های فوکو و مارشال برمن نیز می‌پردازد. از دیگر مقالات ارزشمند مجموعه می‌توان به مقاله ریچارد دایر با عنوان «سرگرمی و آرمان‌شهر» اشاره کرد که نقشی تأثیرگذار در مطالعات فرهنگی داشته است. وی مقاله را با پرداختن به فیلم‌های موزیکال هالیوودی آغاز می‌کند. آنچه وی به آن می‌پردازد صنعت سرگرمی و خاصیت واقعیت‌گریز و تک‌بعدی آن است که از قضا دایر بر آن مهر تأیید می‌زند. مقاله ارزشمند دیگر کاری از ریموند ویلیامز است با عنوان «نظام جاودیدی تبلیغات» که با

مطالعات فرهنگی به مثابه دانشی میان‌رشته‌ای یا فرارشته‌ای، قلمرویی متکثر از دیدگاه‌های در حال کشمکش است که از طریق نظریه‌پردازی درصدد دخالت در سیاست فرهنگی هستند.» نخستین کاری که بارکر در این کتاب می‌کند تعریف مفاهیم کلیدی در مطالعات فرهنگی است، مفاهیمی مانند بازنمایی، نبود تقلیل‌گرایی، قدرت، سوژه‌بودگی و هویت، پس از آن جریان‌های فکری غالب در این رشته را معرفی می‌کند: مارکسیسم، ساختارگرایی و پس‌ساختارگرایی، نظریات فمینیستی و غیره. آنچه در مرحله بعد لازم به نظر می‌رسد پرداختن به روش‌شناسی‌های موجود در مطالعات فرهنگی است و بارکر نیز از این مهم غافل نمی‌ماند. فصل دوم به طرح مسائل محوری در مطالعات فرهنگی مانند مسئله زبان، مسئله عقلانیت و دیگر مسائل می‌پردازد. در فصل سوم که با عنوان پرسش‌هایی از فرهنگ نام‌گذاری شده است، بارکر با اشاره به دشواری تعریف مفهوم فرهنگ، به فعالیت‌های نظری بزرگان مطالعات فرهنگی پرداخته است. آن گونه که از محتوای کتاب برمی‌آید نویسنده علاقه ویژه‌ای به مباحث زبانی دارد و البته این مباحث جایگاه ویژه‌ای در مطالعات فرهنگی دارند. فصل چهارم به طور کامل به بحث چرخش‌های زبانی در مطالعات فرهنگی پرداخته است. برای دوری از اطناب در ادامه تنها به عناوین فصل‌های بعد اشاره می‌کنیم و روشن است که متخصصان حوزه مطالعات فرهنگی بر اهمیت این کتاب واقف‌اند. فصل ۵: زیست‌شناسی، تکامل و فرهنگ؛ پرسش‌هایی از تقلیل‌گرایی و پیچیدگی؛ بخش سوم کتاب

آنچه پای ادبیات را به حوزه نظریه فرهنگی می‌کشد از یک سو بنیان‌هایی است که این نظریه از نوعی ضدفایده‌گرایی موجود در سنت ادبی اومانستی کسب کرده است و از سوی دیگر حضور پررنگ ادیبان در شکل دادن به نظریه فرهنگی است. نگارندگان در این فصل به نقش تی. اس. الیوت، لی ویس و دیگران اشاره می‌کنند. در فصل بعد که به نظریه انتقادی پرداخته می‌شود به شکلی دیگر همان فرایند بازشناسی بنیان‌های نظریه فرهنگی تکرار می‌شود: چگونه متفکران حوزه نظری انتقادی به شکل‌گیری نظریه فرهنگی یاری رسانده‌اند و تنوعی از مارکس تا هابرماس را که به مفهوم جامعه‌شناسی فرهنگ پرداخته‌اند، داراست. باید گفت که نویسندگان تلاش کرده‌اند تا ریشه‌ها و بنیان‌های نظریه فرهنگ را بررسی کنند و در این خلال از پرداختن به مسائل اجتماعی و تاریخی نیز غافل نبوده‌اند. در فصل پایانی نیز اهمیتی که فرهنگ در شکل سیاست فرهنگی و مهندسی فرهنگی برای دولت‌ها دارد، بررسی شده است.

۳. مطالعات فرهنگی (نظریه و عملکرد)، کریس بارکر، ترجمه مهدی فرجی و نفیسه حمیدی

بارکر در این کتاب می‌خواهد به جنبه‌های گوناگون مطالعات فرهنگی بپردازد و به بیان خودش «چکیده‌ای از کارها، مباحث اصلی و عرصه‌های اساسی تحقیقات فکری» در باب مطالعات فرهنگی ارائه دهد. آن گونه که در مقدمه آمده است: «موضوع این کتاب بحث درباره مطالعات فرهنگی است و این نکته که

تنظیم شده است و فرض را بر این گذاشته که خواننده آشنایی کمی با موضوع فرهنگ دارد. بدین ترتیب راجع به زاویه دید نظریات و مکاتب متفاوت به فرهنگ با زبانی ساده و به طور مفصل بحث کرده است. فرهنگ در میان فصول کتاب چه در نگاه تالکوت پارسونز، و چه از نظر ایدئولوژی‌های مارکسیستی، پدیدارشناسی، مردم‌شناسی، مطالعات فرهنگی انگلیسی، روان‌کاوانه و هرمنوتیک بررسی شده است. همچنین فرهنگ از دیدگاه پسامدرن و نظریه‌های انتقادی مابعد پساساختارگرا نیز تحلیل و بررسی شده است.

۵. *منتقدان فرهنگ، لزلی جانسون، ترجمه ضیاء موحد*

در این کتاب به بررسی مفهوم فرهنگ به معنایی که روشنفکران، اندیشمندان و نویسندگان انگلیسی از نیمه دوم قرن نوزدهم مد نظر داشته‌اند، پرداخته شده است. لزلی جانسون در این کتاب راجع به ریشه‌های انگلیسی مطالعات فرهنگی را که با بحث‌های نظری و ادبی کسانی مانند تی. اس. الیوت، ماتیو آرنولد و دیگران درآمیخته است، بحث می‌کند؛ هدف این کتاب در یک کلام و به شکل مختصر پرداختن به مفهوم فرهنگ از نگاه این اندیشمندان است. مرکز توجه کتاب سه اندیشمند بنام انگلیس است؛ ریموند ویلیامز، ماتیو آرنولد و فرانک ریموندلی ویس. نگارنده در عین پرداختن به جریان فکری افراد مذکور، به معاصران آنها نیز پرداخته است. آنچه این کتاب می‌خواهد بگوید این است که روشنفکران با مسئله فرهنگ در ارتباط بوده‌اند و

به بحث درباره شرایط متغیر مطالعات فرهنگی می‌پردازد و مطالب آن به شرح زیر است: بخش سوم) شرایط متغیر مطالعات فرهنگی؛ فصل ۶: بی‌نظمی نوین جهانی؛ بخش چهارم) عرصه‌های مطالعات فرهنگی؛ فصل ۷: ورود پسامدرنیسم؛ فصل ۸: مباحث سوژه‌بودگی و هویت؛ فصل ۹: قومیت، نژاد و ملت؛ فصل ۱۰: جنس، سوژه‌بودگی و بازنمایی؛ فصل ۱۱: تلویزیون، متون و مخاطبان؛ فصل ۱۲: فضای فرهنگی و مکان شهری؛ فصل ۱۳: جوانی، سبک و مقاومت؛ فصل ۱۴: سیاست فرهنگی و سیاست‌گذاری فرهنگی.

کریس بارکر نیز مانند نویسندگان کتاب *درآمدی بر نظریه فرهنگی* در پایان به بحث سیاست فرهنگی و رابطه آن با مطالعات فرهنگی پرداخته است، چون به بیان بارکر، «مطالعات فرهنگی اعلام می‌کند که بر موضوعات قدرت، سیاست و ضرورت تغییر اجتماعی متمرکز شده است»؛ مفاهیمی که پیوند آن با سیاست فرهنگی را قوام می‌بخشد.

۴. *درآمدی بر نظریه فرهنگی، فیلیپ دانیل اسمیت، ترجمه حسن پویان*

یکی دیگر از ترجمه‌های خوب در زمینه مطالعات فرهنگی، کتابی است از فیلیپ اسمیت^۲ که حسن پویان آن را ترجمه کرده است و دفتر پژوهش‌های فرهنگی آن را به چاپ رسانده است. *درآمدی بر نظریه فرهنگی* که ترجمه‌ای از عنوان Cultural Studies, an Introduction است، نگاهی جامع به مفهوم فرهنگ در نظریه‌های اجتماعی دارد. این کتاب در ۱۴ فصل

نیز به این موضوع اشاره دارد و اثری است از تونی بنت. نگاه گرامشی به قدرت باعث شکوفایی مطالعه فرهنگ عامه شد و حال نیز به دیدگاه‌های او تمسک بسیار جسته است و در ساختن مطالعات فرهنگی از آنها استفاده کرده است. مقاله بعدی به تلاش‌هایی که حال برای تأسیس این رشته داشته است اشاره دارد و از پیروان او نیز غافل نمانده است. اگر بخواهید خلاصه‌ای از مفاهیم و اتفاقات اخیر مطالعات فرهنگی را یک‌جا بخوانید، مطالعه مقاله «ایده مطالعات فرهنگی» را پیشنهاد می‌کنیم. مقاله بریجت فاولر ترجمه شهرام پرستش به بررسی آرا و دیدگاه‌های بوردیو می‌پردازد و آخرین مقاله به قلم بنیتا پری، حوزه جدیدی از مطالعات فرهنگی را که همان مطالعات فرهنگی پسااستعماری است، تبیین می‌کند. هر چند عده‌ای معتقدند که نخستین بحث‌ها در این حوزه از علوم سیاسی نشئت گرفته است. اما به هر حال حوزه مطالعات پسااستعماری حوزه با شهرت کمتری در ایران است و این ترجمه‌ها به شناخته‌تر شدنش یاری می‌رساند.

(ب) متون ترجمه‌شده در حوزه مطالعات زندگی روزمره و فرهنگ عامه

۷. مطالعات فرهنگی درباره فرهنگ عامه، جان استوری، ترجمه حسین پاینده

اگر بخواهیم هدف نگاشتن این کتاب را بفهمیم بهتر است به گفته جان استوری نویسنده کتاب استناد کنیم. جان استوری می‌گوید: این کتاب را به دو منظور نوشته‌ام؛ نخست، آشنا ساختن دانشجویان و سایر خوانندگان علاقه‌مند با

از خلال پرداختن به آن نگرانی‌هایشان را در باب مسائل جاری جامعه خودشان بیان می‌کردند و باید اضافه کرد که موضوع آموزش بخش مهمی از دغدغه‌های آنان را در جامعه صنعتی مدرن به خود اختصاص می‌داد. تأکید نویسنده بر روشنفکران را باید این گونه توضیح داد که «در قرن نوزدهم مفهوم فرهنگ عمدتاً قلمرو روشنفکران اهل ادب بوده است». نویسنده در نتیجه‌گیری کتاب، برای این که تصویر درستی از مطالعات فرهنگی ارائه دهد به گذشته سنت ادبی که به گونه‌ای آغاز راه مطالعات فرهنگی از آن بوده است، نیز می‌پردازد.

۶. درباره مطالعات فرهنگی، استوارت هال و ...، ترجمه جمال محمدی

کتاب حاضر ترجمه تعدادی از مقالات درجه اول در حوزه مطالعات فرهنگی است و جمال محمدی سعی کرده است تا کتابش نماینده خوبی برای تنوع و تکثری باشد که در موضوعات مطالعات فرهنگی وجود دارد و از سوی دیگر گرایش‌های فکری متفاوتی را پوشش دهد که مطالعات فرهنگی را شکل می‌دهند. البته ذکر این نکته ضروری است که مقالات ترجمه شده عمدتاً به مباحث نظری این حوزه اختصاص دارند. کتاب با یکی از مهم‌ترین مقالات استوارت که به بیانی پدر مطالعات فرهنگی است، آغاز می‌شود؛ «مطالعات فرهنگی: دو پارادایم». حال در این مقاله وجوه اشتراک و افتراق دو پارادایم فرهنگ‌گرایی و ساختارگرایی را از نظر می‌گذرانند و این کار بهانه‌ای می‌شود برای بازگشت به گرامشی که مقاله دوم کتاب

۸. روانکاوی فرهنگ عامه، بری ریچاردز،
ترجمه حسین پاینده

این کتاب در اصل کاوشی روان‌شناسانه است در باب فرهنگ عامه: این که مطالعه روان‌کاوانه فرهنگ چگونه و از چه راهی میسر می‌شود. همان گونه که در یادداشت مترجم بر چاپ دوم هم آمده است، موضوعات بررسی شده در این کتاب را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد: تب تقریباً همه‌گیر فوتبال، ولع خرید، میل شهوانی و سرکوب‌ناشدنی به برخورداری از لوازم خانگی یا ماشین و همچنین تأثیر شگرف موسیقی پاپ و جاز در نسل جوان و شیفتگی و صف‌ناپذیری آنان به خوانندگان این نوع موسیقی و حس مردمانی که در حومه شهر زندگی می‌کنند. کتاب با ارائه مباحث نظری و روشی درباره نحوه مطالعه روان‌کاوانه فرهنگ آغاز می‌شود و در فصل‌های بعدی این روش‌ها را در مطالعه مواردی مانند عشق فوتبال در میان عموم مردم به کار می‌گیرد. در فصل پایانی نیز به موضوع اخلاق در دوران پسادردن پرداخته است. مترجم بر این اعتقاد است که اهمیت ترجمه این کتاب تنها در فراگیر بودن فوتبال در کشور ما و یا علاقه مردم ایران به داشتن اتومبیل نیست بلکه کشف اهمیت خود فرهنگ عامه و ترویج مطالعات فرهنگی هدف غایی وی بوده است. از طرفی این کتاب می‌تواند این تصور نادرست را اصلاح کند که روان‌کاوی و روان‌شناسی نمی‌تواند به کار بررسی مسائل اجتماعی بیاید. شاید خوانندگان فارسی‌زبان با تمام موضوعات مطرح شده در کتاب که در واقع برای جوامع غربی مصداق دارد، همذات‌پنداری نکنند اما روش به کار گرفته شده نویسنده در

نحوه مطالعه درباره فرهنگ عامه در دوره معاصر؛ و دوم، ارائه شمایی از تکوین مطالعات فرهنگی در بریتانیا از طریق بحث در خصوص طیفی از نظریه‌ها و روش‌های مطالعه درباره فرهنگ عامه. نویسنده کتاب مهم‌ترین مفاهیم مطالعات فرهنگی را که در بحث‌های مرتبط با فرهنگ عامه مطرح هستند از خلال نظریات متخصصان مشهور در حوزه مطالعات فرهنگی شرح می‌دهد، سپس به مواردی از تحقیقات ارزشمند در این زمینه اشاره می‌کند. در نتیجه کتاب حاضر هم در حوزه نظری و هم در حوزه عملیاتی مطالعات فرهنگی کتاب ارزشمندی است. کتاب حاضر به اذعان نگارنده شرحی ساده شده از حوزه مطالعات فرهنگی ارائه کرده است. فصول کتاب به پدیده‌هایی اشاره دارند که ما در زندگی روزمره با آنها سر و کار داریم و ویژگی عامه‌پسندی در میان همه آنها مشترک است: تلویزیون، داستان‌های عامه‌پسند، فیلم‌های عامه‌پسند، روزنامه‌ها و مجلات عامه‌پسند، موسیقی عامه‌پسند، مصرف کالا در زندگی روزمره. آخرین فصل نیز به پدیده جهانی شدن و فرهنگ عامه اختصاص دارد. همه آنچه به فرهنگ عامه باز می‌گردد تحت تأثیر فرایند جهانی شدن قرار گرفته است؛ (لباسی که می‌پوشیم، موسیقی‌ای که گوش می‌دهیم، برنامه‌ها و فیلم‌هایی که از تلویزیون می‌بینیم...) در این فصل به ایراداتی که به نظریه جهانی شدن وارد شده است نیز اشاره می‌شود. کتاب با جمله تأمل‌برانگیزی پایان می‌یابد: «ما فرهنگ را می‌سازیم و توسط فرهنگ ساخته می‌شویم.»

زندگی روزمره در جامعه معاصر مبحثی است که بنت بخش دوم کتابش را با آن آغاز کرده است و در ادامه و در فصل چهارم اهمیت برنامه‌های تلویزیونی و مجله‌های عامه‌پسند و جایگاه فرهنگی اینترنت را در زندگی روزمره بررسی کرده است. در فصول بعدی نیز بر سایر مصادیق زندگی روزمره مانند موسیقی، مد و گردشگری و پادفرهنگ‌ها برای فهم درست‌تر مفاهیم نظری‌ای که مطرح شده‌اند، تأکید شده است.

۱۰. مقدمه‌ای بر نظریه فرهنگ عامه، دومینیک استریناتی، ترجمه ثریا پاک‌نظر

موضوع محوری این کتاب نظریه‌ها و دیدگاه‌های مختلف درباره فرهنگ عامه و انتقادات مطرح شده درباره تعدادی از این نظریه‌هاست. به بیان دیگر، نویسنده به دنبال ارائه یک راهکار روشی نبوده و نویسنده تنها قصد معرفی تعدادی از نظریه‌های فرهنگ عامه را داشته است که می‌توان آنها را در موارد زیر خلاصه کرد و باید این نکته را مد نظر داشت که این کتاب را نباید به منزله کتابی که قصد دارد تاریخ مطالعه «فرهنگ عامه» را مرور کند، به حساب آورد. اول، نظریه‌هایی که با بررسی و ارزیابی فرهنگ عامه در ارتباط هستند؛ نظریه‌هایی مانند مارکسیسم و فمینیسم و در مرتبه دوم نظریه‌هایی که در موضوعاتی مرتبط به نظر می‌رسند مانند نظریه‌های پست‌مدرنیستی و ساختارگرایانه. در نهایت باید تأکید کرد که تمامی نظریه‌هایی که انتخاب شده‌اند به طور مستقیم با فرهنگ عامه سروکار دارند. البته فرهنگ عامه همیشه وامدار

این کار می‌تواند راهگشا و دستور کار مفیدی برای پژوهشگران در حوزه فرهنگ عامه باشد.

۹. فرهنگ و زندگی روزمره، اندی بنت، ترجمه لیلا جوافشانی و حسن چاوشیان

اندی بنت دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه سری انگلستان است و به فراخور شغلش که آموزش است سعی کرده کتابش را طوری بنویسد که به کار تدریس و تحقیق در جامعه‌شناسی فرهنگ و مطالعات فرهنگی بیاید. کتاب مثل بسیاری از کتبی که به مطالعات فرهنگی پرداخته‌اند با اشاره به دشواری و ابهام در تعریف مفهوم «زندگی روزمره» آغاز می‌شود. نویسنده در پیشگفتار به سیر تحول مبانی نظری‌ای که مفهوم زندگی روزمره را در سپهر علوم اجتماعی شکل داده‌اند، می‌پردازد. کتاب در دو بخش تنظیم شده است و به سیاق همین کتاب‌شناسی حوزه نظریه را از عمل جدا کرده است. در فصل اول، نویسنده به کنکاش در نخستین برداشت‌های منفی‌ای که از صنایع فرهنگی و رسانه‌ها وجود داشته است و از سوی دیگر توسعه مطالعات فرهنگی بریتانیا می‌پردازد. در فصل دوم بررسی تأثیر نظریه پست‌مدرنیته بر تبیین مفهوم «زندگی روزمره» در جامعه امروز مد نظر اندی بنت بوده است. فصل سوم جولان‌گاه نظریه‌پردازی است که به دنبال آشتی دادن تعبیر و تعاریف مختلف از «زندگی روزمره» هستند و طی فرایندی که «چرخش فرهنگی» نامیده شده است، سعی کرده‌اند تعریفی پویا از «زندگی روزمره» ارائه دهند. بررسی تأثیر «چرخش فرهنگی» بر هیافت‌های نظری و تجربی در فهم فرهنگ و

تألیفات ایرانی در حوزه مطالعات فرهنگی
تألیفاتی ایرانی نیز مانند ترجمه‌ها در دو بخش بررسی می‌شوند؛ بخش کتاب‌های ترجمه شده نظری و بخش متون ترجمه شده‌ای که به مطالعات فرهنگی در حوزه عمل پرداخته‌اند.

الف) متون تألیفی در حوزه نظریات مطالعات فرهنگی

۱. **مفاهیم و نظریه‌های مطالعات فرهنگی، سیدرضا صالحی امیری.**

فرهنگ و موضوعات فرهنگی از دیرباز در کانون مطالعات اجتماعی و انسانی مطالعه شده‌اند اما همواره این مسئله وجود داشته است که بر روی ماهیت آن اجماعی وجود نداشته است. دانشمندان علوم انسانی مباحث فرهنگی را در کنار موضوعات مختلفی چون سیاست، اقتصاد و روان‌شناسی بررسی می‌کنند حال این که گروهی دیگر بر روی نظریه‌های کلاسیک تأکید دارند و همچنان برای فرهنگ مفهومی نامعین قائل‌اند.

سیدرضا صالحی امیری در کتاب خود با عنوان **مفاهیم و نظریه‌های فرهنگی** نگاهی عمیق به مفاهیم فرهنگ و تعاریف رایج و منزوی فرهنگ دارد و بدین ترتیب شیوه‌های بحث فرهنگ در نظریه‌های متفاوت را بررسی می‌کند. این کتاب که در سال ۱۳۸۹ توسط انتشارات ققنوس چاپ شده، در دو بخش تنظیم شده است.

بخش اول به تعاریف فرهنگ، رابطه آن با تمدن، ویژگی‌های فرهنگ و مباحث توسعه فرهنگی می‌پردازد. در بخش دوم درباره نظریه‌های فرهنگی بحث می‌شود بدین ترتیب که فرهنگ در نظریه‌های فرهنگی کلاسیک

نظریه‌های دیگری در جامعه‌شناسی و نقد ادبی بوده و این ناشی از هویت بین‌رشته‌ای آن است. در این میان کتاب حاضر بر اهمیت رویکردهای جامعه‌شناسی در مطالعه فرهنگ عامه تأکید بیشتری دارد. نویسنده در فصل نخست به مباحث مربوط به فرهنگ توده‌ای پرداخته است. ایده‌ای که از دهه ۱۹۲۰ بسط یافته است و امروز هم هنوز حرف برای گفتن دارد. در این بخش یکی از مصادیقی که در حوزه فرهنگ توده‌ای مطرح می‌شود، بحث آمریکایی‌سازی است. فصل دوم یکی از نظریه‌های مطرح در حوزه مطالعات فرهنگی را که همان مکتب فرانکفورت و صنعت فرهنگ است، به بحث گذاشته شده است. فصل‌های آتی، همان گونه که پیش از این مطرح شد به بررسی نظریه‌های مرتبط با فرهنگ عامه پرداخته‌اند. کتاب دومینیک استریناتی در بخش جمع‌بندی با پرداختن به مبحث پوپولیسم فرهنگی به پایان می‌رسد.

نگاهی به یک ترجمه خوب

از میان ترجمه‌های خوب می‌توان به **مطالعات فرهنگی، نظریه و عملکرد**^۳ از کریس بارکر اشاره کرد. عده‌ای آن را با نگاهی البته مبالغه‌آمیز انجیل متخصصان و علاقه‌مندان به حوزه مطالعات فرهنگی می‌دانند. اگر از این توصیف آمیخته به مبالغه بگذریم می‌توانیم کتاب بارکر را مأخذی مهم در عرصه مطالعات فرهنگی بدانیم. این کتاب در سال ۱۳۸۷ توسط مهدی فرجی و نفیسه حمیدی و توسط پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی و در ۸۰۵ صفحه چاپ شده است.

پساساختارگرایی است. دو سنت مذکور هر یک در دوره‌ای از مکاتب مؤثر در تثبیت مطالعات فرهنگی بودند. لذا این مقاله امکان خوبی را برای فهم دقیق‌تر ریشه‌های مطالعات فرهنگی فراهم ساخته است.

۳. مطالعات فرهنگی: اصول و مبانی، مهری بهار

هم انتشارات کتاب و هم نویسنده‌اش که استاد دانشگاه تهران است به ما می‌گویند که کتاب *مطالعات فرهنگی: اصول و مبانی*، کتابی است که برای استفاده دانشجویان و پژوهشگران حوزه مطالعات فرهنگی نگاشته شده است. نویسنده سعی کرده است از مباحث ریشه‌ای‌تر آغاز کند و برای همین در نگاه نخست، رویکرد کلی و عامی را که به فرهنگ وجود دارد مطرح کرده و به ارائه تعریف فرهنگ در انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی پرداخته است. در فصل دوم نقطه تمرکز خود مطالعات فرهنگی است: مطالعات فرهنگی چیست و چه مشخصاتی دارد. در ادامه همین فصل نظریات و روش‌شناسی مطالعات فرهنگی مطرح شده است و همین شمول باعث می‌شود که کتاب حاضر منبع خوبی برای دانشجویان و پژوهشگران علاقه‌مند به مطالعات فرهنگی باشد. نگارنده وضعیت مطالعات فرهنگی را در اروپا، آمریکا و در ایران بررسی کرده است و از این مسیر امکانات لازم برای مقایسه وضعیت مطالعات فرهنگی در بخش‌های مختلف جهان را در اختیار خواننده ایرانی قرار می‌دهد. فصل سوم و چهارم بیشتر مرتبط با موضوعات تحت بررسی این رشته نوظهور

غرب، مارکسیسم غربی، ساختارگرایی، پاساساختارگرایی، پسامدرنیسم و فمینیسم تحلیل و بررسی می‌شود.

۲. مطالعات فرهنگی: دیدگاه‌ها و مناقشات، گزینش و ویرایش محمد رضایی

مطالعات فرهنگی در ایران حوزه نوپایی است که با علائق روشنفکرانه گره خورده است و کاملاً شناخته شده نیست. مطالعات فرهنگی متشکل از گفتمان‌های چندگانه و تاریخ‌های گوناگون است که برهه‌ها و جنبه‌های متفاوتی از رویدادهای خاص خود را در گذشته ایجاد کرده است. این حوزه انواع بسیار متفاوتی از تحقیقات را در برمی‌گیرد. مطالعات فرهنگی همیشه مجموعه‌ای از صورت‌بندی‌های ناپایدار بوده است. به هر حال مطالعات فرهنگی خط سیرهای پرشماری داشته است و افراد بسیار نیز خط‌مشی‌های متفاوتی را از طریق آن دنبال کرده‌اند. این حوزه متشکل از روش‌شناسی‌ها و مواضع نظری گوناگونی است که همگی آنها محل بحث و چالش‌اند. با این همه مطالعات فرهنگی طرحی جدی است و جدیت آن بر چیزی که گاه جنبه سیاسی مطالعات فرهنگی فرض شده نقش بسته است. مجموعه حاضر حاوی مقالاتی در باب دیدگاه‌ها و مناقشات افرادی چون استوارت هال، ریچارد هوگارت، کریس بارکر، لارنس گراسبرگ و... درباره مطالعات فرهنگی است. موضوع برخی از مقالات عبارت‌اند از: بررسی مسئله هژمونی، تحولات نظری در تحلیل فرهنگی و... مقاله ساختارگرایی، پاساساختارگرایی و تولید فرهنگ شامل نقد گیدنز بر دو مکتب ساختارگرایی و

علم از طریق نظریات اجتماعی بررسی کرده‌اند. کتاب‌هایی نیز وجود دارند که به مصادیق فرهنگ در زندگی روزمره انسان پرداخته‌اند. کتاب *فرهنگ عامه* که در سه جلد به همت دکتر حسین یآوری به رشته تألیف در آمده است نگاه جامعی به فرهنگ عامه ایرانیان دارد. جلد اول این کتاب که توسط انتشارات آذر چاپ شده در قالب نه فصل به کمک مریم مسیحا نوشته شده است. فصل اول به تعاریف و کارکردهای فرهنگ عامه و جزئیات آن بررسی شده‌اند. فصول بعدی به ترتیب جشن و موسیقی ایرانیان، آداب و سنن ملی (مانند آداب شب چله یا آیین نامگذاری کودکان)، اعتقادات و رسوم ایرانیان (مانند اعتقاد به آجیل مشکل‌گشا یا سفره ابوالفضل (ع))، باورهای مردم (مانند باورهای ستاره‌شناسی مردم اردستان)، طبابت‌های سنتی ایرانیان، بازی‌های محلی کودکان، قصه‌ها و افسانه‌های ایرانی و در نهایت نمایش‌های و سنت‌های آیینی ایرانیان را معرفی و بررسی کرده است.

جلد دوم و سوم کتاب *فرهنگ عامه* به کمک بهاره عابدینی تألیف شده است. جلد دوم موضوعاتی چون ضرب‌المثل‌ها، چیستان‌ها، لالایی‌ها، لطیفه‌های و طنزها را بررسی کرده است. جلد سوم کتاب *فرهنگ عامه* در هفت فصل نگاهی دقیق‌تر به ابعاد زندگی ایرانیان دارد. فصل اول به اشعار و ترانه‌های بومی و محلی در مناطق مختلف ایران می‌پردازد. فصل دوم جایگاه اعداد در فرهنگ ایرانیان را بررسی می‌کند. آداب و رسوم خواستگاری و عروسی در ایران در فصل سوم بررسی می‌شود. راجع

است. *مطالعات فرهنگی: اصول و مبانی* تلاش کرده است که در ۲۰۰ صفحه نگاه کامل و موجزی به مطالعات فرهنگی داشته باشد.

ب) متون تألیفی در حوزه مطالعات زندگی روزمره و فرهنگ عامه

۴. *زندگی روزمره در ایران مدرن، هاله لاجوردی*

مقدمه کتاب حاضر با این عبارات آغاز می‌شود: «این کتاب تلاشی است برای فهم زندگی روزمره مردم ایران از دهه ۱۳۷۰ به بعد و میانجی این فهم، بازنمایی‌ای است که سینما از زندگی روزمره ایرانیان به دست داده است. هر چند بسیار ضروری و مهم است که تحقیقاتی در مورد رسانه سینما از منظر زیبایی‌شناسانه و نیز از منظر تأثیر آن بر مخاطبان یا به عبارتی، تحلیل مخاطبان سینمای ایران صورت بگیرد. البته کتاب‌ها و آثار ارزشمندی درباره سینمای ایران از حیث رسانه‌ای و تقسیم‌بندی‌های ژانری نوشته شده است، اما این کتاب چنین اهدافی ندارد، گرچه به این نکات بی‌توجه نبوده است.» هدف نویسنده از نگارش این کتاب به بیان خودش نه تحلیل سینما و مخاطبان این رسانه جمعی، بلکه بررسی مقوله‌ای است که در حال حاضر اهمیت جامعه‌شناختی دارد: زندگی روزمره. مفهومی که در بستر مطالعات فرهنگی بروز و ظهور یافته است.

۵. *فرهنگ عامه جلد‌های ۱ و ۲ و ۳، حسین یآوری و دیگران*

در کنار کتاب‌هایی که فرهنگ را به مثابه یک

نهایت، افقی کوچک برای توضیح مدرنیته ایرانی پیش روی سایر پژوهشگران بگشاییم. مراکز خرید، همانند سایر فضاهای مدرن، بخش جدایی‌ناپذیر زندگی شهری هستند. در ایران، این مراکز نماد مدرنیته محسوب می‌شوند. خیابان‌ها، کافی‌شاپ‌ها، گیم‌نت‌ها، رستوران‌ها، فروشگاه‌های بزرگ، شهر بازی‌ها و پارک‌ها مراکزی‌اند که در آن مصرف نقشی اساسی ایفا می‌کند.» نویسنده برای هر فصل یک نتیجه‌گیری در نظر گرفته است تا جمع‌بندی لازم در اختیار خوانندگان علاقه‌مند به این حوزه قرار گیرد.

۷. مطالعات فرهنگی، مصرف فرهنگی و زندگی روزمره در ایران، وحید طلوعی و عباس کاظمی

کتاب حاضر حاصل تلاش دکتر عباس کاظمی و وحید طلوعی است و انتشارات جهاد دانشگاهی آن را چاپ کرده است. گردآورندگان تلاش کرده‌اند پدیده‌های فرهنگی‌ای را که با موضوع مطالعات فرهنگی در ارتباط است، در اختیار خوانندگان علاقه‌مند به این حوزه قرار دهند. عنوان کتاب متأثر از سه جهت‌گیری موجود در مطالعات فرهنگی است: مطالعات فرهنگی قویاً بین‌رشته‌ای است، فرهنگ در مطالعات فرهنگی مقوله‌ای است که در آن قدرت و مقاومت نقش بازی می‌کنند و در این مقوله مصرف فرهنگی سبک زندگی ما را شکل می‌دهد و نشان‌دهنده تفاوت‌ها و تمایزهای اجتماعی است. زندگی روزمره به دلیل رهاشدگی‌اش روزمره است و از ساختارهای رسمی که قاعده نظام سیاسی و اجتماعی را بازنمایی می‌کنند، متمایز نشده است.

به مثل‌های ایرانی در فصل چهارم، شرح حال عیاران و پهلوانان در فصل پنجم، فرهنگ عامه و آداب معنوی (مانند شرایط شاگردی) در فصل ششم، فرهنگ و باور نوشتن بر سر در خانه‌ها در هفتمین فصل بحث می‌شود.

۶. پرسه‌زنی و زندگی روزمره ایرانی، عباس کاظمی

مفهوم پرسه‌زن ریشه‌ای فرانسوی دارد و پس از بودلر وجه اقتصادی آن بر وجه ادبی‌اش غالب آمده است. بنیامین او را فردی می‌داند که به پاساژگردی می‌رود ولی تنها خریدار نیست بلکه تماشاچی این بازار هم هست. گردش در پاساژها و مراکز خرید بخشی از زندگی روزمره انسان مدرن است و انسان ایرانی نیز از این قاعده مستثنا نیست. مبانی نظری کتاب حاضر را نظریات مطالعات فرهنگی که در باب زندگی روزمره به وجود آمده‌اند، شکل می‌دهند و میدان مطالعه جایی نیست جز فضای شهری تهران، یعنی مراکز خرید. هدف نگارنده نه تنها پرداختن به بخشی از زندگی روزمره ایرانیان بوده بلکه می‌کوشد تا از خلال این بررسی توضیحی نیز برای فرایند مدرنیته در ایران پیدا کند. نگارنده خود در مقدمه کتاب در باب موضوع و جامعه هدف خود چنین می‌گوید: «در کتاب حاضر تلاش کرده‌ایم یکی از مهم‌ترین فضاهای شهری تهران، یعنی مراکز خرید را بررسی کنیم. از طریق بررسی مراکز خرید، نخست می‌خواهیم جنبه‌ای از زندگی روزمره را در تهران مشخص کنیم؛ در مرتبه بعد، حضور اجتماعی و فرهنگی مردم را در این فضای مدرن تبیین کرده و در

با عنوان «رهیافتی برای رمزگشایی فرهنگی از آگهی‌های تجاری» درباره دو گروه از آگهی‌های تجاری بحث می‌شود. در بخش دیگری از این فصل چارچوب نظری پژوهش تحت عنوان «آگهی‌های تجاری به منزله داستانک» شرح داده می‌شود. در اینجا باید بر این نکته تأکید کرد که در نظر پاینده آنچه امروز تحت عنوان کلی‌ای مطالعات فرهنگی در مجامع علمی کاربرد دارد، همان نقد ادبی است. فصل سوم «دنیای رؤیاگونه آگهی‌ها» نام دارد که با تبیینی روان‌کاوانه آغاز می‌شود و سپس وارد بحث تبلیغات می‌شود، فصل چهارم به نتیجه‌گیری بحث اختصاص دارد و در سه عنوان زیر خلاصه می‌شود: مطالعات فرهنگی درباره آگهی‌های تجاری، نقد ادبی و آگهی‌های تجاری و سرانجام دلالت‌های فرهنگی آگهی‌های تجاری.

کتاب لاتین مطالعات فرهنگی

در مطالعه آثار مکتوب لاتین با دو دسته‌بندی موضوعی روبه‌رو هستیم. در نگاه اول می‌توان کتاب را به مجموعه مقالات و تألیفی نویسنده یا نویسندگان تقسیم کرد. در نگاه دقیق‌تر این آثار در حوزه‌های نظری، تاریخی و تبارشناسانه و عملی: نقد کنش‌ها و واکنش‌ها در روابط فرهنگی و اجتماعی، دسته‌بندی می‌شوند.

از میان کتاب‌هایی که از مجموعه مقالات تشکیل شده‌اند، می‌توان *مطالعات فرهنگی* را نام برد که توسط لارنس گراسبرگ، کری نلسون^۵ و پائولا تریچلر^۶ گردآوری شده است. این کتاب که با مقدمه این سه نویسنده آغاز شده است به موضوعاتی چون سیاست‌گذاری

در همین راستا این مجموعه شامل مقالاتی با سه موضوع مطالعات فرهنگی، مصرف فرهنگی و زندگی روزمره ایران است. بعضی از عناوین موجود به شرح زیر هستند: درآمدی بر مطالعات فرهنگی، چرخش فرهنگی در اندیشه اجتماعی معاصر، سه پارادایم در مطالعه مصرف فرهنگی، بدن در مصرف فرهنگی، مصرف رسانه‌ای زنان، زندگی روزمره و کافی‌شاپ و زندگی روزمره در مراکز خرید در تهران به عنوان کلان‌شهر، جوک و فرهنگ خنده و... نویسندگان مقالات افراد نام‌آشنای حوزه علوم اجتماعی و مطالعات فرهنگی هستند.

۸. نقد ادبی و مطالعات فرهنگی: قرائتی نقادانه از آگهی‌های تجاری در تلویزیون ایران حسن پاینده

جان کلام کتاب این است که بسیاری از آگهی‌ها واجد ساختاری کاملاً روایتی هستند و معمولاً همه عناصر داستان کوتاه را در آنها می‌توان یافت. بر اساس آنچه گفته شد، نویسنده دیدگاه جدیدی را درباره نحوه مطالعه آگهی‌های تجاری به پژوهشگران پیشنهاد می‌کند. از آنجایی که در این مطالعه از نمونه‌های کاملاً عینی و تصویری از تبلیغات تجاری و با الگوی مطالعات فرهنگی استفاده شده است، می‌توان آن را به صورت منبعی برای پژوهش‌های بعدی با منظر مطالعات فرهنگی به کار گرفت. کتاب در چهار فصل تنظیم شده است. حسین پاینده در فصل اول به روش‌شناسی رمزگشایی می‌پردازد و دو روش پژوهشی در تبلیغات را - که نشانه‌شناسی و تحلیل محتواست - شرح می‌دهد. در فصل دوم

می‌دهد. بدین ترتیب سالپر مباحث پیرامون مطالعات فرهنگی را مبتنی بر فقدان تمرکز می‌بیند.

سایمون دیورینگ^{۱۴} در کتاب خود با عنوان *مطالعات فرهنگی: مقدمه‌ای انتقادی* مدخلی جالب و متنوع بر تاریخ و نظریات پیرامون مطالعات فرهنگی می‌گشاید. او در این شکل متفاوت از نگارش از لی ویسیسم^{۱۵} آغاز می‌کند و با عبور از مباحث مطرح در مطالعات فرهنگی معاصر به دوره جهانی شدن می‌رسد.

نگاهی به یک کتاب لاتین ترجمه نشده خوب
حضور جامع فرهنگی، برجستگی سیاسی و اهمیت اقتصادی ورزش در دوران معاصر در جامعه سرمایه‌داری جهانی زمینه مناسبی را برای تحلیلگران انتقادی اجتماعی - فرهنگی فراهم کرده است. چه از دیدگاه باشگاه‌های ورزشی و رسانه‌هایی که اتفاقاتی چون بازی‌های المپیک زمستانی و تابستانی را پوشش می‌دهند و برنامه‌هایی برای ملت‌سازی و ارتقای سلامت ترتیب می‌دهند، و چه از دیدگاه سیاست‌های فرهنگی‌ای که نژاد، جنسیت، سن و ناتوانی جسمی را مد نظر قرار می‌دهند، ورزش بیش از هر چیز در روابط قدرت توصیف شده است که به خاطر این بعد نقد می‌شود. شکلی که کتاب حاضر برای نقد به کار برده است مارکسیسم و رویکردهای مطالعات فرهنگی است. موضوعات کلیدی که در این کتاب بحث می‌شوند به ورزش به منزله یک پدیده اجتماعی نمی‌پردازند بلکه دغدغه آنها مهم‌تر از این بحث‌هاست. آنها به این موضوع می‌پردازند که ما چگونه بر تغییرات

مطالعات فرهنگی به قلم تونی بنت^{۱۶}، تکنولوژی‌های فرهنگی به قلم جوکی برنالد^{۱۷}، قدرت سلسله‌مراتبی پسااستعماری گرایانه و گناه پست‌مدرنیستی به قلم هومی بابر^{۱۸} اختصاص یافته است. این مجموعه مقالات مسائل جزئی‌تر اجتماعی چون بیماری ایدز، تابوهای زنانه، موسیقی عامه و زندگی روزمره را نیز در بر گرفته‌اند.

از کتب دیگر در این زمینه می‌توان از کتاب *مطالعات فرهنگی کریس روجک*^{۱۹} نام برد که مسائلی نظری در حوزه محلی و جهانی فاکتورهای فرهنگی را بررسی کرده است. در بخش‌های مختلف کتاب، ژانرهای رسانه‌ای و بازنمایی فرهنگی و معنای فرهنگ بررسی شده‌اند. بررسی فرهنگی رسانه‌ها نیز به شکلی مفصل بر روی تلویزیون، اینترنت و تلفن موبایل صورت گرفته است. راجع به ساختار مطالعات فرهنگی و همچنین اعتنا به آن در حوزه‌های انتشار نیز در این کتاب بحث شده است.

مطالعات فرهنگی: مقدمه‌ای عملی عنوان کتابی است از مایکل رایان^{۲۰} که در سال ۲۰۱۰ به چاپ رسیده است. محتوای خلاق این کتاب مقدمه‌ای جامع برای مطالعات فرهنگی ترسیم می‌کند که از فرهنگ مجازی^{۲۱} و رسانه‌های دیجیتال تا فشن و متدهای جدید هویت جنسیتی را در برمی‌گیرد.

روبرتا سالپر^{۲۲} در سال ۱۹۹۱ جلد اول کتاب خود را با عنوان *مطالعات فرهنگی: درنوردیدن مرزها* به نگارش در آورد که در آن با استناد بر رویکرد استوارت هال مطالعات فرهنگی را در تقابل نامناسبی با دیسپلین‌های سنتی نشان

طبقه، نژاد و جنسیت می‌پردازد. برت سنت لوئیس^{۱۹} به «نومارکسیسم»، «مارکسیسم سیاه» و سیاست‌های ورزش می‌پردازد. در این بخش ورزش نه از نگاه سنتی نظریات مارکسیسم بلکه از دیدگاه رویکردهای جدید انتقادی، سیاست‌های ورزشی را نقد می‌کند. «ونوس و سرنا این کار را به خاطر خودشان انجام می‌دهند: تبیین نظری شهرت ورزشی، طبقه و فمینیسم نژاد سیاه برای نسل هیپ هاپ» عنوان مقاله‌ای است از جین ایفگوونینگوه^{۲۰} که به تحلیل موضوع ورزش زنان ورزشکار سیاه‌پوست می‌پردازد. گرانت فارد^{۲۱} با مطلبی با عنوان «خلوت سقراطی: دو سخنور به جای یکی» بخش پایانی این فصل را نگاشته است.

فصل آخر این کتاب به مفاهیم کلیدی و نظریات انتقادی می‌پردازد. «میشل فوکو و نقد ورزش» عنوان مطلبی است از توبی میلر که به نقد روابط قدرت با رویکرد فوکو می‌پردازد. «دوباره‌خوانی گرامشی: مارکسیسم، هژمونی و ورزش» نیز عنوان مطلبی است از الان باینر^{۲۲} که به نقد روابط قدرت در ورزش از نگاه تسلط فرهنگی می‌پردازد. دیوید اندروز^{۲۳} با مطلب «ورزش، فرهنگ و سرمایه‌داری مؤخر» پایان‌بخش این فصل است.

مجلات لاتین در حوزه مطالعات فرهنگی

یکی از مجلات مرتبط در حوزه مطالعات فرهنگی مجله‌ای با همین عنوان است که اولین شماره آن در سال ۱۹۸۷ در آمریکا به چاپ رسیده است و در آن گفتمان علمی و شکل‌های نوآورانه‌ای از تفکرات رادیکال گرد هم آمده‌اند. *کالچرال*

اجتماعی که می‌توانند روابط قدرت را به زانو در آورند و به چالش بکشند، تأثیر می‌گذاریم.

بخش اول این کتاب با ترسیم کلی چارچوب مباحث کتاب آغاز شده است. در این بخش بن کارینگتون^{۱۶} و ایان مک‌دونالد^{۱۷} به ضرورت پرداختن به موضوع قدرت در ورزش می‌پردازند. فصل اول این کتاب به بحث‌های کلیدی مرتبط با مطالعات فرهنگی، مارکسیسم و ورزش اختصاص یافته است. بن کارینگتون مطلبی با عنوان «ورزش بدون ضمانت نهایی» دارد که به طور مفصل‌تری به بحث نظری روابط قدرت در ورزش پرداخته است. ایان مک‌دونالد نیز در مطلبی با عنوان «ورزش یک بعدی: مارکسیسم انقلابی و نقد ورزش» به اهداف اقتصادی و سیاسی ورزش می‌پردازد.

فصل دوم این کتاب «اقتصاد سیاسی، ملزومات ورزشی و ورزش» نام دارد. آنوک بلانژه^{۱۸} در این فصل به ورزش شهری و انتقادات سیاسی - اقتصادی به ورزش پرداخته است. گری ونل نیز در این فصل در مطلبی با عنوان «میان فرهنگ و اقتصاد: فهم سیاست‌های رسانه‌های ورزشی» به نهاد‌های مرتبطی که به نوعی دیگر بر روابط قدرت هدایت کننده ورزش تأثیر می‌گذارند، پرداخته است. «مارکسیسم، بیگانگی و پروژه المپیک کوبرتن» نیز به قلم راب بیمیش بخش پایانی این فصل را تشکیل می‌دهد. در این مقاله بیمیش راجع به اهداف تشکیل بازی‌های المپیک دوره جدید بر اساس اهداف عالی کهن و شکل‌های جدید بازی‌ها بحث می‌کند.

فصل سوم این کتاب نگاهی موشکافانه و شاعرانه به ورزش دارد و به مسائلی چون

دارد روندهای جهانی مطرح در حوزه مطالعات فرهنگی را شناسایی کند و تأثیری را که جهانی شدن بر حوزه اعمال فرهنگی و روندهای رسانه‌ای دارد، بررسی کند.

کتاب‌های آنلاین مطالعات فرهنگی وبسایت‌های لاتین مربوط به مطالعات فرهنگی

یکی از مهم‌ترین وبسایت‌هایی که به کرات توسط جستجوگران گوگل جستجو می‌شود، وبسایت مطالعات فرهنگی مرکزی^{۲۶} (CSC) است. این وبسایت تنها مبتنی بر معرفی بحث‌های مطالعات فرهنگی نیست بلکه در قالب چینی متنوع مسائل فرهنگی را مد نظر قرار داده است. یکی از مهم‌ترین بخش‌های این وبسایت تالار قرائت نام دارد. این بخش شامل موارد زیر است:

۱. معرفی کتاب‌فروشی‌های آنلاینی که می‌توانند در حوزه مطالعات فرهنگی منابع در اختیار محققان قرار دهند.

۲. مشارکت در پروژه‌های دانشگاهی، نوشتاری و خوانشی در حوزه مطالعات فرهنگی. این مشارکت بدین معنی نیست که این وبسایت حامی مالی پروژه‌ها خواهد بود. در شرایط این وبسایت نوشته شده است که تا وقتی که وبسایت CSC از محل انجام مشارکت در پروژه‌ها تشویق مالی خاصی نشود، نمی‌تواند حقوقی برای افراد پروژه معین کند.

۳. بخش جدیدی در این تالار وجود دارد که قصد دارد تا کتاب‌ها را به گروه‌های تخصصی‌تری برای خواندن اختصاص دهد. بدین ترتیب این

استادیز به دنبال کشف روابط بین اعمال فرهنگی و زندگی روزمره، روابط اقتصادی، جهان مادی، حکومت و اجبارها و پس‌زمینه‌های تاریخی است. این نشریه توسط انتشارات راتلیج چاپ و هر سال در ۶ شماره چاپ می‌شود. سردبیر این نشریه لارنس گراسبرگ است که در بخش کتب لاتین نیز کتابی از او به صورت مجموعه مقالات مرور شد. تعداد صفحات هر شماره از مجله کالجیرال/استادیز در طول این سال‌ها - به طور متوسط - به ۱۵۰ صفحه می‌رسد و شامل مقالات علمی، شیوه‌های جدید نوشتن و مطالب مصور می‌شود که به آنها به لحاظ محتوای نظری و سیاسی توجه شده است. این مجله با استقبال از تحلیل‌های آزاد و مصاحبه‌های سیاسی و انتقادی با افراد مقبول توانسته گفتگوهایی تازه و عینی را به وجود آورد. یکی از اهداف این مجله این است که در فرایندهایی که روش‌ها، مؤسسات و ساختارهای قدرت را بازنمایی می‌کنند، با آن مقابله می‌کنند یا آنها را انتقال می‌دهند، شرکت داشته باشد. بدین ترتیب این مجله تنها انعکاس‌دهنده دیدگاه‌ها و تحلیل مسائل فرهنگی نیست بلکه سعی دارد تا به نوع بررسی این فرایندها نیز انتقاداتی وارد سازد.

مجله بین‌المللی مطالعات فرهنگی عنوان نشریه دیگری است که هر دو ماه یکبار منتشر می‌شود. جان هارتلی^{۲۴} سردبیر نشریه است و اخیراً نیز توانسته این مجله را در فهرست مجلات علمی - پژوهشی^{۲۵} قرار دهد. این مجله با هدف ارتقای پژوهش‌های نظری، تجربی و تاریخی از چشم‌اندازهای مختلف بین‌المللی در مقوله پیشرفت‌های فرهنگی و رسانه‌ای قصد

پی‌نوشت‌ها

- * کارشناس ارشد مطالعات فرهنگی آمریکای شمالی.
- * کارشناس ارشد مطالعات فرهنگی آمریکای شمالی.

1. interdisciplinary.
2. Philip Smith.
3. *Cultural Studies, Theory and Practice*.
4. Lawrence Grossberg.
5. Cary Nelson.
6. Paula Treichler.
7. Tony Bennett.
8. Jody Berland.
9. Homi K. Bhabha.
10. Chris Rojek.
11. Michael Ryan.
12. cyberculture.
13. Roberta L. Salper.
14. Simon During.
15. leavisism.
16. Ben Carrington.
17. Ian MacDonald.
18. Anouk Bélanger.
19. Brett St Louis.
20. Jayne O Ifekwunigwe.
21. Grant Farred.
22. Alan Bainer.
23. David L. Andrews.
24. John Hartley.
25. ISI.
26. Cultural Studies Central: www.culturalstudies.net.

بخش مهم‌ترین بخش تالار قرائت خواهد شد چرا که آخرین کتاب‌های مربوط به مطالعات فرهنگی در این بخش می‌توانند بازبینی شوند.

بخش دیگر این وب‌سایت «محل جلسات مطالعات فرهنگی» نام دارد. در این بخش موضوعات بکر معاصر و تحلیل‌های مربوط به آن و لینک‌های اینترنتی بهترین منابع مطالعات فرهنگی بررسی می‌شوند.

«برخوردهای فرهنگی» عنوان بخش دیگری از این وب‌سایت است که بحث‌هایی مانند اطلاع‌رسانی به عموم از طریق سؤالات کلیدی و همچنین «اتفاقات دستچین شده» با هدف مرور تحلیل وقایع از نگاه مطالعات فرهنگی را شامل می‌شود.

از جمله پروژه‌هایی که وب‌سایت CSC به آن اهمیت داده است «بازسازی مایکل جکسون»، «بچه‌های زمین» و «گناهان پدر» است که بخش‌های برنامه‌های مشارکتی یا تز دانشگاهی نویسنده وب‌سایت را تشکیل می‌دهند. از دیگر نکات جالب این وب‌سایت این است که به معرفی بخش‌های مطالعات فرهنگی دانشگاه‌های جهان، مجلات معتبر مطالعات فرهنگی و کتابخانه‌های معتبر پرداخته است. مجله فرهنگ عامه قرن بیستم، وب‌سایت مطالعات آمریکا، مرکز مطالعات باختمین مربوط به دانشگاه شفیلد، دپارتمان مطالعات فرهنگی و جامعه‌شناسی دانشگاه بیرمنگام، مرکز مطالعات زنان آمریکایی - فرانسوی، مرکز دانشگاهی جرج میسون و مجموعه خاطرات کتابخانه کنگره آمریکا از مهم‌ترین مراکزی هستند که در وب‌سایت CSC معرفی شده‌اند.